

Ф. Левченко

УКРАЇНА В НОБЕЛІВСЬКОМУ РУСІ – ГЛОБАЛЬНІЙ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ З ПІДТРИМКИ НАУКИ, ЛІТЕРАТУРИ І ЗАХИСТУ МИРУ

Викладені в Заповіті Альфреда Нобеля 27 листопада 1895 року ідеї наукового і культурного прогресу та миру найповніше відповідають об'єктивному розумінню більшістю людей вічних цінностей нашого буття. Вони формувались у новітній історії і засвоїли краще, досягнуте духом, думкою і працею інтелектуалів різних країн і народів. Інтелектуальна база Нобелівських премій (як їх фінансова основа) була створена особисто А. Нобелем, якому “був властивий технологічний і політичний оптимізм” [1]. За понад сто років Нобелівської премії її авторитет багатократно зріс. Грошова складова цієї премії отримала другорядне значення, хоча вона й виражається значною, все зростаючою сумою, тоді як духовний зміст, міжнародний авторитет нобелівської відзнаки людського генію стає все яскравішим. Особливий престиж нобелівської відзнаки не в останню чергу обумовлений функціонуванням складного механізму висунення, розгляду та обрання лауреатів шляхом таємного голосування за найдостойніших із достойних. Нобелівською премією увічнені понад сімсот творців найвидатніших досягнень у галузі природничих наук, літератури, політики, а від 1969 року й економіки, сприяючи таким чином просуванню людства по шляху наукового прогресу, взаєморозуміння народів і миру.

Творець динаміту та інших засобів руйнування і знищення заповідав серед премій за найважливіші відкриття, винаходи або вдосконалення в галузі фізики, хімії, фізіології чи медицини, письменникам, які створили найвизначніші літературні твори, що відбивають людські ідеали. Він заповідав також заснувати, у числі інших, премію тому, “хто вніс вагомий вклад у згуртування народів, ліквідацію рабства, зниження чисельності існуючих армій і сприяння мирній домовленості” [2]. Нам, які пережили трагічне ХХ століття з його двома світовими війнами, що забрали життя сотень мільйонів людей, таке побажання провидця здається справедливим і актуальним. І тепер процес глобалізації, що приходить на зміну постіндустріальному суспільству, загострив протиріччя не лише між окремими країнами, а й між етнічними та релігійними регіонами, обумовив, по суті справи, початок “нового хрестового походу”, як, “оговорившись”, сказав про це президент США Джордж Буш після трагедії 11 вересня 2001 року [3].

Нобелівські премії присуджуються і вручаються, починаючи з 1901 р. щорічно, за винятком кількох років під час двох світових воєн [4]. За період, що минув після першого присудження і вручення Нобелівських премій у світі сформувався **міжнародний нобелівський рух**, як форма громадської діяльності зі сприяння розвитку науки, літератури, правозахисту та захисту миру, “підтримки прогресивних тенденцій у розвитку суспільства, що базуються на політичних і моральних принципах, вимогах і нормах, обумовлених заповітом Альфреда Нобеля” [5]. Нобелівський рух, що отримав юридичну основу в останньому році XIX століття (Статут Нобелівського фонду підписаний шведським королем Оскаром II 29 червня 1900 року), став безпрецедентним явищем XX століття, однією із його найбільш значимих візитних карток, стверджує авторитетний історик, відомий своїми працями з нобелістики А.М. Блох [6]. Нобелівський рух нині відіграє одну з провідних ролей у новітній історії і є прогресивною, гуманістичною частиною програми поступу сучасного суспільства. Розвиток нобелівського руху став можливим у результаті праці конкретних науковців і політологів, громадян різних країн. А яскраве сузір'я лауреатів Нобелівської премії з усіх її номінацій, у тому числі й уродженців української землі, без сумніву, здобуде в очах потомків роль цінного джерела з аналізу досягнень науки, літератури, міжнародної миротворчої політики та сприйняття суспільного клімату століття.

Розгалужена структура Нобелівського Фонду, нагороджуючих організацій, Нобелівських Комітетів і Нобелівських Інститутів у Стокгольмі та Осло, багатогранна їх діяльність, Нобелівські симпозиуми, конгреси, конференції і зустрічі в різних країнах і містах, у тому числі в Ліндау, Римі, Москві, Санкт-Петербурзі і Тамбові, музеї та архіви, велика кількість сайтів в Інтернеті, приватні колекції (зокрема, в Україні) – все це частини того “айсбергу” нобелістики, який живить і формує світову культуру і миротворчу політику, становить цінний матеріал для досліджень, аналізу, розвитку ідей, використання в науці, техніці, освіті, у суспільно-політичній діяльності.

Останні десятиріччя вивчення життя і подвижницької праці Альфреда Нобеля та понад 700 лауреатів Нобелівської премії, їх внеску в розвиток світової цивілізації, науки, культури і миротворчу діяльність набуло системного і цілеспрямованого характеру. Ці дослідження відбуваються в контексті закономірностей розвитку сучасної науки та з урахуванням особливостей науково-технічної і літературної творчості, у тісному взаємозв'язку з особливостями та

інтелектуальними надбаннями кожної з країн, де відбувається таке вивчення, з урахуванням їх національних політичних та культурних традицій. Здобув право на існування новий науковий напрямок – нобелістика, збагачена інформатикою та наукознавством. Нобелістика зайняла свою “нішу” саме на місці дотику інформатики і науковедення.

У результаті пошуку й аналізу великого потоку зарубіжних і вітчизняних документів, листування з нобелівськими лауреатами, їх колегами та учнями, вивчення численних матеріалів у наукових центрах та архівах, бібліотеках і музеях країн Європи й Америки, накопичено значний обсяг наукової інформації, цінних матеріалів, що відображають гуманістичну спрямованість і соціально-політичну значимість досягнень Альфреда Нобеля і когорти інтелектуалів та політиків світу – лауреатів Нобелівської премії. Цей банк даних, нових знань та інформаційно-документальний масив служить надійною науковою базою для дослідників – фахівців у галузі нобелістики. На думку групи російських вчених – В.А. Федорова, Г.В. Горбунова, В.І. Іщука, А.Н. Кривомазова, “на порозі третього тисячоліття на перший план виступають ті інтенсивні сили, котрі справляють різноманітні і зовні розрізнені форми діяльності людей в одне системне ціле – культурогенний суб’єкт. Нобелістика – одна з таких сил, основоположний метод формування ціннісної свідомості людства, духовного проектування майбутнього [7].

Нобелістика, як ми тепер розуміємо цей термін і напрямок досліджень, є наука про пошук, накопичення, обробку й поширення нобелівської інформації, а також біобліометричні та біонаукометричні дослідження на базі цієї інформації [8]. Нобелівська інформація в цьому визначенні розглядається як дані (від окремого факту до публікацій і натурних зразків) про життя і діяльність Альфреда Нобеля та його родичів (включаючи їх зв’язки з Україною), Нобелівський Фонд і Нобелівські Комітети, про життя і діяльність, конкретний вклад у науку, літературу і миротворчу чи правозахисну діяльність кожного з нобелівських лауреатів, про нобелівський рух у світі та нобелістів – фахівців з нобелівської проблематики. Нобелістика виступає також як інформаційна база, що ґрунтується на наукових працях і творах лауреатів Нобелівської премії у різних галузях, як один із важливих факторів культурного захисту суспільства, формування його духовно-моральної та політичної свідомості та гуманістичних цінностей.

У дослідженні та розвитку нобелівського руху, зокрема, у Російській Федерації, Україні та інших країнах пострадянського

простору, у розробці теорії і методики нобелістики, формуванні банку даних і знань з нобелістики, нової інформаційної технології велика заслуга належить одному з особливо авторитетних російсько-українських вчених, доктору технічних наук, автору великої кількості наукових праць (понад 200 з них присвячені проблемам нобелістики), академіку Російської академії природничих наук, Міжнародної академії наук (США) та Нью-Йоркської академії наук В.М. Тютюннику. Тютюнник першим, принаймні в Росії, захистив (1998 р.) дисертацію з нобелістики, її тема: “Теоретичні основи і технологія нобелістики” і став доктором технічних наук. Він очолює Міжнародний Інформаційний Нобелівський Центр (МІНЦ). Народився В’ячеслав Михайлович у м. Куп’янськ Харківської області і не пориває своїх різнобічних звязків з Україною (як і родиною та друзями, колегами-науковцями і громадсько-політичними діячами в Україні), активно підтримує українських нобелістів. Більше того – як офіційний експерт Нобелівських установ В.М. Тютюнник здійснює відповідну роботу з поширення інформації про досягнення українських вчених, можна сказати, просуває їх кандидатури в напрямку можливого визнання Нобелівськими Комітетами. Саме “ентузіаст й організатор наукових робіт у цій галузі професор В. Тютюнник, – стверджує президент Міжнародного фонду історії науки, професор А. Мелуа, – ввів у науковий обіг новий термін – *нобелістика* – для означення всієї різноманітності засобів досліджень нобелівського руху і одержаних при цьому результатів” [9].

Історія міжнародного нобелівського руху, нобелістики покищо не написана, хоча вперше термін нобелістика з’явився на початку 1992 року [10]. Нобелістика – широкопланова. Важко навіть окреслити всі її напрямки і досягнення. Нобелівські лауреати опублікували понад 280 тисяч наукових праць і творів, чисельність публікацій про них перевищує мільйони. А кількість конкретних відкриттів, досягнень, ідей, результатів, літературних знахідок, політичних акцій, лекцій нобелівських лауреатів і т.п., здійснених та оприлюднених нобелівськими лауреатами за століття, не піддаються обліку.

На межі ХХ та ХХІ століть всьому людству стало зрозуміло, що Нобелівські премії стали видатним глобальним явищем, феноменом світової культури і політики, важливим фактором, покликаним служити прогресу людства, порозумінню та співраці народів. Тому стає цілком зрозумілим інтерес до історії і сучасного стану нобелівського руху, зокрема в Україні. Це особливо важливо з огляду на спроби інтегрувати українську політику, науку та літературу в європейську співдружність та світовий інтелектуальний простір.

У цьому зв'язку актуальним вважаємо розгляд питання про результати діяльності інтелектуалів – Нобелівських лауреатів, які мають значну цінність для вчених, політологів, державних діячів у створенні сприятливих умов для життя громадян України, щоб праці і досвід “розумників світу” робили надбанням української спільноти. Важливо також знати, які досягнення вітчизняних вчених, письменників, миротворців впритул наближалися до Нобелівського рівня, хто і за що з громадян суверенної України може претендувати на Нобелівську премію, яке місце посідає Україна в міжнародному Нобелівському русі?

Україна має безпосереднє відношення до міжнародного нобелівського руху. По-перше, Україна – батьківщина шістьох лауреатів Нобелівської премії в усіх номінаціях, окрім премії миру – Ш.Й. Агнона, І. Мечникова, З.А. Ваксмана, Р. Хоффмана, С. Кузнеця, Г. Шарпака, нобелівськими лауреатами були члени Наукового товариства ім. Шевченка, (з центром у м. Львів) А. Ейнштейн, Макс Планк, Фріц Прегель (1923 р.); по-друге, чимало нобелівських обранців мали і мають тісні родинні, дружні, наукові, творчі зв'язки з Україною, її вченими, письменниками, політиками, політологами, дослідниками нобелівського руху; по-третє, у нашій країні помітно зростає інтерес науковців, політологів, журналістів до нобелістики, подвигницької праці інтелектуалів, відзначених нобелівськими нагородами. З часу виходу в світ першої ластівки – бібліографічного покажчика “Лауреати Нобелівської премії з літератури 1901-1996 рр.”, підготовленого О.П. Куцем і виданого окремою книгою Львівською державною науковою бібліотекою (1967), в Україні з'явилися численні публікації в газетах і журналах про А. Нобеля і Нобелівські премії та ґрунтовні дослідження з нобелістики.

Це, зокрема, книга М.В. Довбенка: “Видатні незнайомці. Наукові ідеї, здобутки та життя економістів – лауреатів Нобелівської премії” (Івано-Франківськ, 1995; Київ, 2000) і його праця “Сучасна економічна теорія: економічна нобелелогія. Навчальний посібник” (Київ: Академія, 2005); серія видань науковця і практикуючого лікаря-хірурга, нині завідувача кафедри хірургічних хвороб Львівського медичного інституту О.О. Куца про нобелівських лауреатів у різних галузях, а також колективна праця В.Й. Кімаковича, І.Д. Герича, О.О. Куца “Лауреати Нобелівської премії з фізіології та медицини. Біографічні нариси” (Ужгород: ВАТ “Видавництво “Закарпаття”, 2003); видання Л.Є. Шкляра, А.Г. Шпиталя “Під знаком Нобеля. Лауреати Нобелівської премії з літератури 1901-2006” (Київ: Грамота, 2006). 2001 року в Києві видано дослідження Кіри Шахової “П'ять німецьких лауреатів Нобелівської премії з літератури.

Важливими подіями в українській нобелістиці стали вихід у світ 2000 року в Тернополі ґрунтовної монографії О.С. Левченка “Нобелівська інтелектуальна еліта й Україна”, у якій автору – відомому спеціалісту в галузі нобелістики – вдалося, як зауважує в передмові до монографії президент Міжнародного Інформаційного Нобелівського Центру В.М. Тютюнник, знайти свій підхід до популярної нині тематики, сконцентрувавши інформацію про нобелівську інтелектуальну еліту в рамках Великої України” [11], відобразити вклад синів української землі в нобелівський рух і стан сучасної вітчизняної науки, а також видання в Києві енциклопедичного довідника “Лауреати Нобелівської премії 1901-2001” (Київ: “ДІА”, 2001) [12]. Унікальним є те, що довідник у повному обсязі в Україні видано вперше. Це відбулося завдяки використанню всіх можливих джерел інформації: раніше виданих енциклопедій, монографій, публікацій у наукових українських і зарубіжних журналах, а також інтернет-технологій. Укладачі енциклопедичного довідника, а це авторитетні вітчизняні вчені з різних галузей знань – член-кореспондент НАН України, доктор фізико-математичних наук, професор С.О. Довгий, член-кореспондент НАН України, доктор історичних наук, професор В.М. Литвин (нині – віце-президент НАН України) та член-кореспондент Академії інформатики України, кандидат економічних наук В.Б. Солоіденко, намагаються максимально повно врахувати національно-мовну та культурну спадщину всіх народів світу, заслуги їх кращих представників – лауреатів Нобелівської премії. Довідник адресований широкому колу читачів, найперше, вченим, викладачам ВНЗ, політикам і політологам, державним службовцям, студентам, а також кожному, хто бажає ознайомитись із життям і науковими результатами та досягненнями в політичній, миротворчій діяльності тих, хто, як заповідав А. Нобель, “приніс найбільшу користь людству”.

Уже багато років миколаївський науковець Є.Г. Мірошніченко виступає з цікавими розвідками, нарисами про окремих ймовірних претендентів на нобелівську нагороду – українців і росіян, імена і наукова чи літературна, мистецька, миротворча діяльність яких пов’язана з Миколаєвом. Як слушно зазначає Мірошніченко в одній із своїх розвідок “Нобелівська премія і українські реалії”: “Сучасний український інформаційний простір, що не виділяється особливою змістовністю, все-таки насичується ідеями і цінностями, котрі демонструють титани світової інтелектуальної співдружності – лауреати Нобелівських премій ХХІ століття” [13].

Постійно збагачуються новою оперативною інформацією та аналітичними статтями українські сайти в Інтернеті, присвячені проблемам нобелістики та Нобелівського руху в Україні. Серед них і миколаївська незалежна Інтернет-газета “Нобель”. У ній вперше було розміщено в повному обсязі текст манаграфії О.С. Левченка “Нобелівська інтелектуальна еліта й Україна”, що вийшла в Тернополі вже двома виданнями і була “інформаційним приводом приїзду в Тернопіль Надзвичайного і Повноважного посла Королівства Швеція в Україні п. Оке Петерсона, інших високоповажних гостей та отримала високу оцінку учасників міжнародних X Тернопільських нобелівських читань” [14]. Оскільки широка й різноманітна інформація щодо нобелівського руху розсіяна по всіх напрямках “всесвітньої павутини”, її розшук дещо утруднений. Проте вітчизняні фахівці з нобелістики активно користуються можливостями, що їх відкриває Інтернет, здійснюють моніторинг потоку інформації з нобелістики на українській та інших мовах. Поряд з україномовними сайтами частіше інших користувачі Інтернету – науковці-суспільствознавці, політологи користуються також офіційним web-сайтом Нобелівського Фонду, що функціонує з 1995 р. Сайт розміщений на сервері <http://www.nobel.se> та з метою прискорення доступу дзеркалюється на сервер <http://nobel.sdsc.edu> (комп’ютерний центр Каліфорнійського університету в Сан-Дієго), а також на ряд тимчасових серверів по всьому світу.

Тепер одним із головних завдань при створенні сайтів з проблем нобелістики є накопичення й обробка різноманітної інформації, пов’язаної з лауреатами Нобелівської премії, з нобелістикою [15]. Найскладнішим серед них виявляється процес накопичення інформації, тобто формування документально-інформаційного потоку, котрий полягає у багаторічному моніторингу стану потоку (наприклад, щоденному суцільному перегляді книжково-брошурного і газетно-журнального масивів, створюваних у різних країнах на різних мовах і, зокрема, в Україні).

Так склалося, що початок систематичних досліджень нобелівського руху започатковано на Тернопільщині. На її землі свого часу народилися два лауреати Нобелівської премії: у місті “мудреців і купців” Бучач – Ш.-Й. Агнон, лауреат у галузі літератури (1966 р.), класик єврейської літератури, а в м. Золочів, яке до 1939 р. належало до Тернопільського воєводства (нині Львівської області) Роалд Хоффман, лауреат Нобелівської премії з хімії (1981 р.). У Тернополі 10 грудня 1991 року – в день вручення Нобелівських премій – відбулися перші Тернопільські Нобелівські читання. Відтоді вони проходять тут щороку, не лише в Тернополі, але й у містах

Чорткові, Бучачі, Кременці. Такі читання й дотепер не мають аналогів в Україні та країнах СНД. З 2001 року Тернопільські Нобелівські читання стали міжнародними, вони проходили за участю вчених – нобелістів з Росії, Білорусії, США, Польщі, Індії, Сирії, Пакистану та ряду інших країн. Виходять друком матеріали Тернопільських нобелівських читань [16]. Саме в Тернополі та м. Бучач на Тернопільщині вперше в Україні вийшли друком переклади творів нобелівського лауреата з літератури Ш.-Й. Агнона. Серед них виділяються: “Шмуель-Йосеф Агنون – лауреат Нобелівської премії. До 110-річчя від дня народження (Тернопіль: “Укрмедкнига”, 1998); Самуїл Йосеф Агنون. Бучач моє родинне місто (Тернопіль: “Ерудит”, 2001) та повніший збірник творів Агнона під такою ж назвою, що вийшов у видавництві “Бучач Друк”, 2003 р.

Окрім Тернопільських нобелівських читань в Україні проходять наукові конференції, симпозиуми, зустрічі нобелістів за “круглим столом” тощо. Так, у Херсоні 20-21 листопада 2001 року пройшла Міжнародна науково-практична конференція “XX століття у дзеркалі літератури та культури”, присвячена 100-річчю присудження Нобелівської премії. Українські науковці з Тернополя, зокрема, О.С. Білоус та В.М. Чимстякова брали участь у міжнародному симпозиумі в Санкт-Петербурзі на тему: “Нобелівські лауреати з економіки і російські економічні школи” (16-18 вересня 2003 р.). Уманський педагогічний університет ім. П. Тичини 14 жовтня 2004 р. організував всеукраїнську науково-практичну конференцію, присвячену особистості та творчості ймовірного претендента на Нобелівську премію в галузі літератури Миколи Бажана. Своїми аудіозасобами активно висвітлюють вітчизняну нобеліану українське радіо, зокрема, його перша програма, а також Тернопільське обласне державне радіомовлення, а на студії телебачення ТТБ з початку березня 2007 року і донині виходить у телеэфір авторська телепередача дослідника нобелівського руху О.С. Левченка “Генії першого роду” про нобелівських лауреатів та претендентів, ймовірних кандидатів на нагородження Нобелівською премією з числа уродженців української землі та українців.

Донедавна активно проводив свою діяльність створений у Миколаєві Центр соціологічних, маркетингових і політичних досліджень “Нобель”, який об’єднував молодих політологів Миколаєва та інших міст і здійснив кілька регіональних досліджень з вивчення науково-технічного потенціалу та політичних настроїв населення Миколаївщини. Щоправда, останнім часом його ентузіасти через брак

коштів і належної підтримки тимчасово призупинили (до кращих часів) свою дослідницьку та інформаційно-пропагандистську роботу.

Нобелівський рух в Україні поширюється, набирає організаційних форм. Відтак у Києві створено Український громадський комітет підтримки нобелівського руху. Статут цієї поважної всеукраїнської громадської організації (з місцевими осередками в більшості областей України, у тому числі в Миколаєві) зареєстровано в Міністерстві юстиції України 5 грудня 2002 року. Головою комітету обрано члена-кореспондента Національної академії наук України, народного депутата України С.О. Довгого. У планах цього громадського комітету передбачено видання в перекладі на українську мову лекцій всіх нобелівських лауреатів, з якими вони виступають невдовзі після їх нагородження. Це, безперечно, буде вельми значущою подією в українській нобелістиці, на всьому вітчизняному інтелектуальному просторі, переконливим свідченням євроінтеграційних прагнень України. На жаль, громадська організація, появу якої схвально зустріли нобелісти, значна частина інтелектуалів в Україні, свою діяльність розгортає повільно, посилаючись на брак все тих же коштів.

З трансформацією сучасного суспільства в постіндустріальне, інформаційне, зі зростанням значення наукових знань у його житті, особлива роль у засвоєнні та примноженні інтелектуального, духовного і кадрового потенціалу завтрашньої України належить молоді. Від того, як ми її прилучимо до наукового пізнання світу, до науки і творчості, залежатиме перспектива розвитку юних громадян, їх життєвий вибір, творче зростання. Виходячи з цього, правління Товариства “Знання” України та Національна радіокомпанія України провели всеукраїнський конкурс учнівської молоді “Феномен знань”, який відбувся у квітні-травні 2004 року за інформаційної підтримки редакцій газет “Освіта” і “Освіта України”. Більшість запитань стосувалися саме імен і подвижницької праці нобелівських лауреатів, народжених на українській землі та сучасних досягнень українських інтелектуалів [17].

Багатьом інтелектуалам та урядовцям, політикам, навіть коронованим особам у світі добре відомий мистецький аспект української нобелістики. Зачинатель і багатолітній творець вітчизняної мистецької нобеліани – відомий український художник-медальєр із Дніпропетровська Євген Грошев. На початку 90-х років знаменитий митець створив концепцію інтелектуального масштабного проекту, що отримав назву “Планета Альфреда Нобеля”. Тоді ж він заснував творче об’єднання “Розум Планети”. В основі оригінального й безпрецедентного проекту – створення повної серії пам’ятних медалей

із зображенням лауреатів Нобелівської премії, удостоєних цієї найвищої інтелектуальної відзнаки з 1901 по 2000 роки [18], а фактично – до наших днів. Періодично митець та його однодумці влаштовують виставки вже зробленого, демонструють створені Грошевим медалі Атлантів ХХ століття – людей, кожен із яких володіє одним із найпочесніших статусів у світі – статусом нобелівського лауреата. Комплексна українська інтелектуальна програма “Планета Альфреда Нобеля” розрахована на тривалий період, відкрита в часі і просторі, вона динамічно розвивається, як і наша молода Українська держава.

Відрадно, що в Україні музеї, музейні кімнати і меморіальні місця останнім часом поповнюються важливими музейними експонатами, кіно-, фотодокументами, оригіналами та копіями цінних історичних документів, що стосуються нобелівських лауреатів як народжених в Україні, так і тих, які мали і мають тісні зв'язки з Україною, її вченими, політиками, письменниками, державними діячами. Ці матеріали – безцінний скарб для регіональних досліджень нобелівського руху, участі в ньому України, українських аспектів нобелістики. Так, на Вінничині подбали про увіковічнення пам'яті свого славетного земляка, уродженця Нової Прилуки, одного з найвидатніших “благодійників людства”, лауреата Нобелівської премії з фізіології та медицини (1952 р.) Зельмана Ваксмана. Вінничани встановили пам'ятну стелу на честь 115-річчя від дня народження видатного мікробіолога та 60-річчя створення ним антибіотика від туберкульозу. А науковці Вінницького національного медичного університету у вересні 2003 року провели представницьку наукову конференцію, присвячену пам'яті нашого видатного співвітчизника. У Бучацькому краєзнавчому музеї, що на Тернопільщині, окрему музейну кімнату відведено під багату експозицію, присвячену Ш.Й. Агнону, частина якої – це привезені матеріали з його літературно-меморіального музею в Єрусалимі. Не так давно Лівадійський палац-музей відвідали високопоставлені державні та військові діячі Великобританії та внуки лауреата Нобелівської премії миру (1953 р.) Уїнстона Черчилля. Завдяки їх посередництву зав'язались активні контакти співробітників музею з колегами з архіву Черчилля. Відтак фонди музею-палацу поповнились копіями важливих документів і фотокопіями про життя видатного політика-нобелівського обранця, зокрема, що стосуються його участі у роботі історичної Ялтинської конференції країн – союзників у Другій світовій війні [19]. Маємо й чимало інших позитивних прикладів, як і прикладів негативних. Так, ще донедавна вулиці й майдани багатьох міст і селищ України носили імена видатних синів і дочок планети –

нобелівських лауреатів, але їх імена в 90-х роках були стерті з вулиць в екстазі нашого заполітизованого безпям'ятства й відходу від культури. По цих ганебних фактах також оцінюють Україну в цивілізованому світі та її шанси щодо входження до європейського співтовариства.

Добре було розробити туристичні маршрути, скажімо, по місцях проживання, дослідницької діяльності нобелівських лауреатів Іллі Мечникова на Харківщині, Миколаївщині, в Одесі; літературної творчості Івана Буніна на Харківщині, Полтавщині, в Одесі; а також багатьох інших обранців Нобеля, життя і праця яких пов'язана з різними регіонами України.

Як свідчать статистика та дослідження з нобелістики, українська земля народила, виховала, вивчила когорту нобелівських лауреатів. Україна щедра талантами та зверненнями в науці, літературі, миротворчій діяльності. Але без своєї державності Україна не мала як свого повноправного місця на планеті, так і обранців Нобеля з числа українців. Тепер настали інші часи й суверенна держава Україна може запропонувати світовій спільноті свої власні досягнення, гідні Нобеля. Справа лише за потребою в подвоєній, потроєній енергії та праці, наукових пошуків, виходом на нові горизонти розвитку.

Шанс України потрапити до числа високорозвинених європейських держав базується на використанні знань та інтелекту. Тому нам ніяк не обійтися без сучасної науки, без вкладу в світову науку громадян суверенної України і пропаганди їх досягнень та інтелектуальних перспектив. Нам потрібне визнання з боку Нобелівських установ. Отже, слід з гідністю, з належними результатами, але “стукати в усі двері: відчиняйте, ми до вас зі своїми надбаннями й запитамі!” [20].

Одночасно необхідно, насамперед, повернути собі наших корифеїв і піонерів, котрі торували нові шляхи в царині науки, літератури, політики та крок за кроком іти по шляху прогресу, мати своє місце в глобальному нобелівському русі.

1. Michael Sohlman, Executive Director The Nobel Foundation. Nobel prize centennial 1901-2001. – Stockholm. – 2001. – S. 1. 2. The will and estate // Alfred Nobel and the Nobel prizes. Nobelstiftelsen. The Nobel Foundation. – 2001. – S. 5. 3. Куснецов С. Портрети на фоні епохи (Нобелівська премія миру останньої чверті ХХ століття) // Південний архів. Збірник наукових праць. Філологічні науки. – Випуск ХІІ. – Херсон, 2001. – С. 225. 4. Вейбуль Й. Коротка історія Швеції. Переклад Олександра Буценка. – Стокгольм: Шведський інститут. – 1998. – С. 119. 5. Биографическая энциклопедия “Нобелівське

движение” // http://humanistika.ru/sl_nobel.shtml. **6.** Блох А.М. Советский Союз в интерьере нобелевских премий. Факты. Документы. Размышления. Комментарии. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: ФИЗМАТЛИТ, 2005. – С. 7. **7.** Федоров В.А., Горбунов Г.В., Ищук В.И., Кривомазов А.Н. Гумбольд Тамбовского края (Профессору В.М. Тютюннику – 50 лет // Вячеслав Михайлович Тютюнник. – Тамбов: Издательство МИНЦ, 1999. – С. 8. **8.** Правительствам государств мира, руководителям международных организаций, фондов, учреждений, союзов, фирм, всем честным людям мира // Письмо Тютюнника В.М. от 1 декабря 1999 года. – С. 1 (1 экз. Письма сохраняется в личном архиве А.С. Левченко, г. Тернополь). **9.** Мелуа А.И. Предисловие издателя // Советский Союз в интерьере нобелевских премий. Факты. Документы. Размышления. Комментарии / Под ред. профессора А.И. Мелуа. – СПб.: Издательство “Гуманистика”, 2001, – С. 6. **10.** Тютюнник В.М. Нобелевская премия – феномен культуры // Нобелистика. Альманах международного нобелевского движения. – 2002. – № 1. – С. 2. **11.** Левченко О.С. Нобелівська інтелектуальна еліта й Україна. – Тернопіль: Лілея, 2000. – С. 8. **12.** Енциклопедичний довідник “Лауреати Нобелівської премії. 1901-2001”. Видання ювілейне / С.Л. Довгий, В.М. Литвин, В.Б. Солоіденко. – К.: “ДІА”, 2001. – 768 с. **13.** Мирошниченко Е.Г. Нобелевская премия и украинские реалии // Мирошниченко Е.Г. Время и бремя культуры. Публицистические